

Наукові стрти двох поколінь академічних істориків

У статті здійснено комплексний аналіз діяльності представників двох поколінь істориків у доакадемічний період – час до приходу їх в Інститут історії України АН УРСР. Тут, зокрема, йдеться про родинне й соціальне виховання, мотивацію вибору професії історика, наукове становлення вчених після закінчення вищих навчальних закладів та вибір наукового напрямку досліджень під час перебування в аспірантурі та після захисту дисертації. Також зацентровано увагу на ранній науковій і науково-педагогічній діяльності істориків.

Ключові слова: історики, історична наука, історичні дослідження, освітньо-наукова діяльність, наукова діяльність.

В статье осуществлен комплексный анализ деятельности представителей двух поколений историков в доакадемический период – время до прихода их в Институт истории Украины АН УССР. Здесь, в частности, идет речь о семейном и социальном воспитании, мотивации выбора профессии историка, научном становлении ученых после окончания высших учебных заведений и выборе научного направления исследований во время пребывания в аспирантуре и после защиты диссертации. Также сакцентировано внимание на ранней научной и научно-педагогической деятельности историков.

Ключевые слова: историки, историческая наука, исторические исследования, образовательно-научная деятельность, научная деятельность.

In the article the complex analysis of activity of representatives of two generations of historians is carried out in a to academic period – time to arrival of them in Institute of history of Ukraine Academy sciences to Ukraine. Here in particular speech goes about domestic and social education, motivation of choice of profession of historian, scientific becoming of scientists after completion higher educational establishments and choice of scientific direction of researches during in graduate students and defence of dissertation. Also it is accented attention on early scientific and scientifically-pedagogical activity of historians.

Key words: historians, historical science, historical researches, educationally-scientific, scientific activity.

Сьогодні одним з актуальних питань сучасної української історіографії є, незважаючи на певний тавтологізм, створення саме історії істориків. Досить ефективним методом у розгляді цього питання є використання т.зв. генераційного методу, який дедалі частіше беруть до уваги дослідники історії людини у всіх її вимірах, а також сучасних методів історичної антропології та історичного синтезу.

Біоісторіографічна проблематика персоналій та генерацій істориків порівняно нова, а тому не так вже й багато можна назвати українських дослідників, предметом наукової уваги котрих стали образи історика/істориків другої половини ХХ ст. Серед тих, хто відзначився своїми публікаціями на шпальтах наукової преси та створенням монографічних досліджень, варто відзначити В.Яремчука [1], М.Войцехівську [2, с. 5–36], О.Удода [3], А.Портнова [4], С.Юсова [5], І.Заболотну [6], А.Шевченка [7], О.Бодак [8] тощо. Вказані сучасники звертаються до біографії, наукової чи науково-педагогічної діяльності істориків у загальному контексті розвитку історіографічного процесу або вивчають їх особистість у рамках конкретно-індивідуального дослідження. При цьому звернемо увагу, що плеяді визнаних авторитетів в історичній науці, як-от: М.Петровський, К.Гуслистый, І.Крип'якевич, В.Голобуцький, присвячено не один десяток наукових праць, захищено низку відповідних дисертацій. У той же час відносно більш або менш знаних вчених цієї галузі досі не створено серйозного фахового дослідження. Таким чином, перед сучасною українською історіографією постає новий пласт не піднятих проблем.

Нашою метою є репрезентація можливості дослідження історіографічного процесу крізь призму життя й діяльності знаних тоді істориків шляхом постановки завдань: виявлення найбільш важливих моментів біографії, висвітлення наукової та науково-організаційної роботи, з'ясування наукового доробку та аналізу творчої лабораторії. При всьому така рецепція є концептуальною і може розглядатися лише як початковий етап у створенні образів поколінь вчених на прикладі Інституту історії АН УРСР (далі ІІУ)¹.

У контексті розгляду даного питання значне зацікавлення викликає доля провідних вчених Інституту історії України, який поновив свою роботу у липні 1944 р. в Києві [9, арк. 1]. У межах статті мова йтиметься про одних з найбільш яскравих представників палітри двох поколінь істориків провідної історичної установи.

Умовно назване нами "перше"/"старше", або "доакадемічне", покоління представлене науковцями, які народилися, отримали освіту та вчені звання ще у дорадянські часи або у перші роки встановлення

¹ Починаючи з березня 1953 р. відповідною постановою РМ УРСР Інститут історії України було перейменовано на Інститут історії у зв'язку з розширенням тематики наукових досліджень. Автор статті для зручності та уніфікації використовує сучасну назву установи у вигляді аббревіатурного скорочення ІІУ.

радянської влади, а також здобули значний життєво-творчий досвід на момент приходу до ІІУ. Характерною рисою є те, що при певній різниці у віці представники цього покоління прийшли до ІІУ вже практично сформованими науковцями зі своїми поглядами й переконаннями. Типовим прикладом цього слугуватимуть І.Крип'якевич (1886–1967), С.Юшков (1888–1952) та М.Петровський (1894–1951).

До "другого"/молодшого, або т.зв. довоєнного, покоління академічних істориків провідної галузевої інституції віднесено особистостей, які формувалися як вчені вже у постжовтневий період (часи громадянської війни та переддень Великої Вітчизняної війни – О.К.). Основу цієї генерації вчених склали М.Рубач (1899–1980), М.Супруненко (1900–1984), К.Гуслистый (1902–1973) та Ф.Ястребов (1903–1973). Практично всі названі представники двох поколінь стали в різний час докторами наук, склали число адміністративного корпусу ІІУ, зрештою більшість із них були відзначені обранням до складу членів АН УРСР. Окрім адміністративної роботи, зазначених вчених досить тісно пов'язувала між собою наукова діяльність, особливо це стосувалося підготовки синтетичних наукових праць – гранднатурівів, спільної участі у підготовці ювілейних заходів, участі у конференціях, забезпечення науково-популяризаційної діяльності тощо.

Першим і важливим у з'ясуванні поставленого питання є соціальне походження зазначених науковців та здобуття ними освіти.

Характерно, що названі представники першої генерації істориків ІІУ походили з родин священнослужителів. Такий випадок не був поодиноким, оскільки серед когорти наукової інтелігенції чимало було вихідців саме із родин духовенства, більшість з яких поплатилися за це ще до війни. Утім, як з'ясуємо, таке соціальне походження не стало перепорою на шляху побудови досить вдалої наукової кар'єри істориками першої генерації, які намагалися більшою мірою проявляти лояльність радянському режимові порівняно з ученими-нонконформістами. Водночас можна припустити, що виховання в сім'ї священників значною мірою сприяло формуванню історичного світогляду у майбутніх adeptів Клію, оскільки тлумачення священних канонів так чи інакше вимагало відповідних історичних знань. М.Петровський та С.Юшков були при цьому вихідцями з невеличких повітових селищ та порівняно незаможного середовища [10, арк. 2–3]. І.Крип'якевич на відміну від вищеназваних колег був корінним львів'янином, хоча і сам не вважав себе таким. Згодом М.Петровський закінчив Чернігівську духовну семінарію (1915 р.), а С.Юшков у свій час Пензенську (1897 р.) та Ларинську (1906 р.) духовні гімназії. Як С.Юшков, так і М.Петровський стояли перед дилемою обрання майбутньої професії після закінчення навчальних закладів духовного спрямування. І.Крип'якевич у 1904 р. закінчив Львівську польську гімназію – заклад, котрий хоча і не був духовним за своїм змістом, проте характеризувався (в т.ч. й за спогадами останнього) засиллям польського шовінізму. Зрештою, всі троє обрали світську кар'єру. Зазначені представники першого покоління науковців, як уже мовилося, здобули вищу освіту у дореволюційні часи. Зокрема, І.Крип'якевич у 1909 р. закінчив філософський факультет Львівського університету, а тому не був фаховим істориком за вишівською спеціальністю; С.Юшков у 1912 р. закінчив історико-філологічний та юридичний факультет Петербурзького університету; М.Петровський у 1919 р. закінчив історичне відділення Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька [11, арк. 3].

Зовсім іншу ситуацію відстежуємо у біографії істориків другого покоління ІІУ, оскільки більшу його частину склали вихідці із числа робітників та селян. Останнє є наслідком того, що з посиленням партійно-радянського диктату перевага у здобутті освіти та доступі до науки все частіше віддавалася представникам "пролетарської касты". Зокрема М.Супруненко, К.Гуслистый та Ф.Ястребов, який був росіянином за походженням, на відміну від колег старшого покоління, народилися в робітничих сім'ях Полтави, Олександрівська (нині – Запоріжжя) та Судогди (нині – Володимирська обл. Російської Федерації) [12, с. 527, 653, 692].

Проте були й альтернативи пролетарсько-робітничому походженню, типовим прикладом цього може слугувати М.Рубач, котрий народився у с.Чернеча Слобода Роменського повіту Полтавської губернії (нині – Буринський район Сумської області) у міщанській єврейській родині [13, с. 74]. Цілком логічно, що перепусткою до історичної науки М.Рубачу допомогла його активність як учасника радянського будівництва в Україні, оскільки в іншому разі шлях до такої важливої ідеологічної галузі, якою стала історична наука, був би закритим. На користь нашому припущенню слугує й те, що М.Рубач, починаючи вже з 1917 р., став членом КПРС [14, с. 543–544].

М.Супруненко як майбутній представник академічної історії після закінчення початкової школи розпочав свій трудовий шлях в одній із друкарень Катеринослава, де з перервами працював упродовж 1912–1931 рр. Як і М.Рубач, М.Супруненко практично одразу після Жовтневої революції вступив до лав КПРС, обидва були учасниками громадянської війни на Україні. Впродовж у 1919–1920 рр. М.Супруненко перебував у лавах Червоної армії, у 1920 р. був політпрацівником одного з полків 60-ї дивізії [15, арк. 1–5]. М.Рубач так само у 1919 р. призваний до Червоної армії, згодом у 1920–1923 рр. був комісаром з особливих доручень на залізниці. У 1923–1924 – завідувач історико-партійного відділу ЦК КП(б)У та редактор журналу "Літопис революції", певний час був уповноваженим ЦК КП(б)У в хлібозаготівельних кампаніях та колективізації України [16, с. 273]. М.Супруненко у цей час (1925–1930) перебував на профспілковій роботі у сільській місцевості [17, арк. 7]. Таким чином, для М.Супруненка та М.Рубача, які мали значний досвід суспільно-політичної діяльності й партійної роботи, вибір історичного фаху був

цілком закономірним, оскільки, як ми знаємо, значна частина партійних функціонерів мали саме історичну освіту.

Інша справа К.Гуслистий, який, на відміну від колег свого покоління, не брав якоїсь помітної участі у політичному житті республіки і у 1917 р. вступив до Олександрівської вчительської семінарії, обравши для себе педагогічний шлях. Упродовж 1921–1923 рр. працював учителем-вихователем у Запорізькому та Катеринославському дитбудинках [18, с. 412]. Подібною була й доля Ф.Ястребова, котрий після закінчення Володимирської гімназії (нині – Російська Федерація) у 1919 р. переїхав до Києва, де певний час якоїсь постійної роботи не мав [19, с. 421].

Суспільно-політична діяльність, а також звичне прагнення здобути фах відповідно до своїх уподобань спонукали зазначених науковців другого покоління підвищувати загальноосвітній рівень. Зокрема, М.Рубач та М.Супруненко здобули вищу освіту на історичному відділенні Інституту червоної професури відповідно у Москві (1927) та Києві (1936). Двоє інших представників закінчили профільні факультети інститутів народної освіти: Ф.Ястребов закінчив Київський (1926), а К.Гуслистий – Дніпропетровський (1928) виші [20, с. 527, 653, 692].

Як бачимо, всі виділені нами представники другого покоління здобули вищу освіту вже у порівняно пізньому віці. Цьому слугувало принаймні дві причини: перша і головна з них – громадянська війна і розруха, що, власне, і стало перепоною на шляху до швидкого здобуття освіти, по-друге, значний відсоток майбутніх представників цього покоління науковців ІУ стали у перші роки радянської влади активними учасниками суспільного й партійного життя, а тому навіть здобуття такої необхідної для подальшої кар'єри освіти змушені були відкладати на майбутнє у силу надмірної зайнятості.

Професійна діяльність істориків молодшого покоління нерозривно була пов'язана у більшості випадків з партійно роботою. Зокрема, М.Рубач був одним із типових прикладів історика, шлях до побудови наукової кар'єри якого лежав через просування по сходинках партійної та партійно-організаційної роботи. Також можна простежити, що характерною рисою даної генерації істориків є досить часта зміна місць роботи, що також було пов'язано з роботою в партійних структурах, і брак, особливо у довоєнний час, потрібних для цього фахівців.

Далі варто передусім говорити про професійну діяльність істориків обох поколінь до моменту їх появи в академічному середовищі науковців.

Представники старшого покоління істориків задовго до початку діяльності в ІУ стали на освітній шлях, викладали здебільшого у середніх та вищих навчальних закладах, паралельно або згодом працювали в науково-дослідних установах. Зокрема, І.Крип'якевич як один з найстаріших представників першого покоління ще у дореволюційні часи працював у гімназіях Львова та Жовкви (1912–1934) [21, с. 122–124]. М.Петровський по закінченні вишу розпочав свій педагогічний шлях у школах Чернігівщини, де працював упродовж 1919–1923 рр. [22, с. 145]. С.Юшков на відміну від попередніх істориків фактично розпочав трудовий шлях з викладання у Петербурзькому університеті. Після стажування в Німеччині у 1913 р. він повернувся до своєї Alma mater для підготовки до отримання вченого звання. З 1916 р. С.Юшков отримав право читання лекцій як приват-доцент. Після цього розпочинається досить тривалий період викладацької діяльності вченого у вишах Саратова, Ленінграда, Самарканда, Дагестану, Свердловська, Алма-Ати, Москви на посадах професора історичних та юридичних кафедр [23, арк. 4]. Згодом І.Крип'якевич та М.Петровський після викладання у середніх закладах розпочинають свою роботу у вишах. Так, останній з 1924 р. долучився до роботи у рідному ВНЗ – Ніжинському інституті народної освіти як викладач історії, а згодом працював на посаді професора цього вишу до 1933 р. І.Крип'якевич у 1922–1923 рр. викладав в Українському таємному університеті [24, с. 3]. Отже, лише С.Юшков з цієї трійки науковців отримав можливість практично з перших днів своєї трудової діяльності працювати у вищій школі.

Вчені першого покоління, як і їх наступники, часто поєднували освітню діяльність з науковою та науково-організаційною роботою. Зокрема, М.Петровський упродовж 1925–1933 рр. був керівником історичної секції Науково-дослідної кафедри історії культури і мови при Ніжинському ІНО, а у 1928–1930 рр. н.с. Науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН². У 1934–1936 рр. працював у відділі стародруків Всенародної бібліотеки України. І.Крип'якевич успішно керував історико-філософською секцією НТШ (1934–1939), редагував серійні видання історико-культурологічного характеру. Упродовж 1939–1941 рр. вчений завідував кафедрою та був деканом історичного факультету Львівського університету [25, с. 9].

Представники другої генерації так само активно поєднували наукову, а також викладацьку діяльність одразу в кількох вишах. Шлях напередодні приходу до ІУ у кожного був різним. Так, К.Гуслистий у 1931–1934 рр. працював на посаді н.с. Науково-дослідного інституту історії української культури у Харкові. Одночасно у 1932–1933 рр. був доцентом кафедри історії СРСР Всеукраїнського комуністичного сільськогосподарського університету ім. Артема. Також за сумісництвом обіймав посаду доцента кафедри історії України Харківського університету [26, с. 27]. М.Рубач в цей час, як і його колега, працював у сфері освіти й науки і у 1928–1932 рр. завідував кафедрою Інституту марксизму-

² Характерним для 1920-х рр. є те, що, окрім ВУАН, фактично при всіх тоді існуючих університетах створювалися т.зв. науково-дослідні кафедри.

ленінізму в Харкові, майже одночасно обіймав посади директора Інституту історії партії при ЦК КП(б)У та завідувача Центрального Архівного управління [27, с. 543–544]. Доволі високу активність в цей час проявив Ф.Ястребов, який у 1923–1924 рр. працював за сумісництвом архівним реєстратором Київського центру історичного архіву ім. В.Антоновича, поєднуючи при цьому роботу з навчанням. Згодом у 1926 р. він вступив до аспірантури Науково-дослідної кафедри марксизму-ленінізму при ВУАН. Упродовж 1924–1934 рр. був н.с. Іспарту Київського обкому КП(б)У, а у 1932–1936 рр. – с.н.с. Київського музею революції. Паралельно у 1928–1933 рр. викладав історію у радпартшколі, згодом у 1934–1936 рр. працював у дослідницьких підрозділах історичного профілю ВУАН на наукових посадах [28, с. 380]. У 1934–1945 рр. К.Гусликий перебував на посаді с.н.с. та керівника історичного сектора Науково-дослідного інституту ім. Тараса Шевченка [29, с. 27]. Водночас у 1934–1936 рр. обіймав посаду м.н.с. Інституту історії ВУАМЛІН. Активно дослідницькою роботою займався і М.Рубач, обіймаючи у 1933–1935 рр. посаду с.н.с. Інституту історії Комуністичної академії в Москві. При цьому, як зазначається у біографічних довідках, М.Рубач ще за життя М.Грушевського виступав проти ідей останнього, також піддавав критиці погляди М.Яворського [30, с. 632]. Однак навряд чи варто докоряти, тим більше засуджувати подібну "критику", оскільки, обіймаючи не останні партійні та наукові пости, вчений так чи інакше змушений був виражати свій негатив стосовно "буржуазних істориків".

Наступним важливим моментом діяльності представників поколінь є питання формування наукових поглядів та вибору напряму наукових досліджень. Останнє зумовлюється, як правило, розробкою відповідної тематики дисертаційного дослідження, що само по собі й визначає подальший шлях вченого.

Більшість науковців старшого покоління, як уже зазначалося, стали такими ще у революційні часи. Так, І.Крип'якевич, починаючи з 1910 р., тобто ще з часів входження Галичини до Австро-Угорської імперії, обрав за напрям свого дослідження проблему "Держава Богдана Хмельницького", за якою упродовж 1920-х рр. з'явилася ціла низка наукових статей [31, с. 46]. Цей напрям наукових студій вчений підтримував упродовж свого подальшого наукового шляху. Останнє стало визначальним у формуванні І.Крип'якевича як вченого-медієвіста. Той по праву вважав себе учнем М.Грушевського, оскільки він був його науковим керівником ще під час навчання у Львівському університеті [32, арк. 9]. Результатом цього став захист І.Крип'якевичем у 1911 р. роботи "Козаччина і Баторієві вольності" на здобуття докторського ступеня з історії. Цього ж року М.Грушевський ввів І.Крип'якевича до історико-філософської секції НТШ, а у 1928 р. запросив до своєї науково-дослідної кафедри історії України. Таким чином, значний період творчого шляху вченого був пов'язаний з ім'ям М.Грушевського, який спричинив на І.Крип'якевича значний науковий вплив [33, с. 366].

С.Юшков також проявив науковий хист ще під час навчання в Петербурзькому університеті (1906–1912). Так як і І.Крип'якевич, займався медієвістичним напрямом історії, досліджував правове становище сільської церкви на Півночі Росії. Наукові погляди С.Юшкова формувалися під впливом відомого тоді історика церковного права В.Бенешевича. Перша фундаментальна праця "Очерки из истории приходской жизни на севере России в XV–XVII вв." (СПб., 1913) стала по суті дисертаційним дослідженням та багато разів перевидавалася [34, с. 433].

Наукові погляди М.Петровського, як і його колег першої генерації, формувалися ще під час навчання у виші. Його вчителями були відомі професори Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька, здебільшого Г.Максимович та В.Ляскоронський. Під їх керівництвом М.Петровський захистив кандидатський твір "Польсько-козацькі війни до Богдана Хмельницького" у 1919 р. При цьому окремі дослідники вважають М.Петровського учнем М.Грушевського. Останнє здебільшого пов'язують з використанням ним методології наукових дослідів школи М.Грушевського, віддаючи належне раннім працям М.Петровського [35, с. 3].

Згодом С.Юшков та І.Крип'якевич як представники старшого покоління академічних істориків отримали ступінь докторів історичних наук "радянського зразка" за сукупністю наукових праць – відповідно 1935 та 1941 рр. М.Петровський же захистив дисертацію на здобуття докторського ступеня у 1939 р. в Інституті історії АН СРСР на тему "Визвольна війна українського народу середини XVII ст." [36, с. 569, 689].

Таким чином, тематика дисертацій першого покоління майбутніх працівників ІІУ була присвячена досить широкому спектру середньовічної історії України, що, у свою чергу, і зумовило їх подальшу наукову діяльність у цьому напрямі.

Представники другої генерації істориків ІІУ здобули наукові ступені здебільшого вже за "совєтів". Так, М.Рубач у 1941 р. захистив кандидатську дисертацію "Класове розшарування селянства напередодні Лютневої революції" в Московському державному інституті історії, філософії, літератури ім. М.Г.Чернишевського. Вже за два роки по тому він виходить на захист докторської дисертації "Нариси з історії аграрної революції 1917 року на Україні" в Москві. Як видно, обидві кваліфікаційні роботи стосувалися аграрних перетворень, котрі, власне, стали першим підсумком наукових пошуків вченого та визначили його подальший науковий напрям як провідного фахівця з аграрних відносин в Україні 1917–1920 рр. [37, с. 118].

Об'єктом дисертаційних уподобань М.Супруненка стала громадянська війна. Зокрема, дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук він захистив 1942 р. в евакуйованому тоді до Уфи Інституті історії та археології АН УРСР за темою "Боротьба більшовиків України проти денікінщини". У 1953 р. він захистив докторську дисертацію "Україна в період воєнної іноземної інтервенції та грома-

дянської війни (1918–1920 рр.)" на вченій раді Відділення суспільних наук АН УРСР. Тематика Жовтневої революції та громадянської війни в Україні зрештою склала переважну частину його наукових розробок та стала по суті справою всього подальшого життя вченого [38, арк. 1–15].

При всьому К.Гусликий був типовим представником тієї меншості істориків другого покоління, котрі тематикою своїх досліджень обрали середньовічний період, перехрещений з легкої подачі апологетів формаційного підходу у "добу феодалізму". До проблематики середньовічної української історії майбутній вчений долучився у 1920-х рр. під час роботи на кафедрі українознавства Дніпропетровського ІНО, очолюваної відомим тоді істориком Д.Яворницьким, як студент-ентузіаст, а згодом аспірант. Шлях до написання К.Гусликим дисертаційного дослідження відкривало навчання в аспірантурі Харківського науково-дослідного інституту історії культури під керівництвом І.Багалія у 1930–1931 рр. Логічно, що цих двох велетнів української історичної науки правомірно вважають вчителями К.Гусликого. Поле наукових зацікавлень останнього в цей час було досить широким, оскільки охоплювало чотирьохсотрічний період української історії (XIV–XVIII ст.). У 1939 р. К.Гусликий захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата наук у Київському університеті. Дисертація була ним захищена на правах опублікованої праці "Україна під литовським пануванням і захоплення її Польщею (XI ст. по 1539 р.)" у 2-му випуску серії "Нарисів з історії України". Лише у 1962 р. – тобто найпізніше із числа вказаних представників цього покоління та вже не будучи працівником ІУ, вчений захистив докторську дисертацію за тематикою праць "Питання історії України та етнічного розвитку українського народу (період феодалізму)", яка була подана до спеціалізованої вченої ради Київського університету як доповідь [39, с. 36, 52].

Наступний представник – Ф.Ястребов об'єктом своїх наукових зацікавлень ще з аспірантських років та під час роботи в архівних установах обрав революційні рухи XIX ст. Про останнє, зокрема, свідчить кандидатська дисертація "Місце декабризму в історії революційного руху в Росії XIX ст.", захищена у 1938 р. Практично всі подальші роки він займався схожою проблематикою, утім рамки наукового діапазону вченого були згодом значно розширені. Приміром, вже через рік після захисту дисертації Ф.Ястребов у співавторстві з К.Гусликим публікує працю "Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII ст.". На відміну від своїх колег та попередників, що розглядаються, Ф.Ястребов так і не захистив докторської дисертації, проте останнє аж ніяк не применшує його наукового авторитету та ролі в українській історіографії. Про це свідчить обрання його у подальшому на посаду завідувача відділу історії капіталізму у 1944 р. Варто відзначити, що цілий ряд працівників ІУ не захистили докторських дисертацій через величезну завантаженість науковою роботою щодо виконання планової тематики і Ф.Ястребов при цьому не був винятком [40, с. 692].

Як бачимо, двоє представників цього покоління – М.Рубач і М.Супруненко темою своїх дисертацій обрали революційні перетворення передодня радянської доби. Для їх колег – К.Гусликого та Ф.Ястребова об'єктом досліджень стали формації "феодалізму" та "капіталізму".

Таким чином, у ході детального розгляду з'ясовано, що з моменту створення провідної історичної установи та у перші повоєнні роки у її штаті працювало два покоління істориків із відносно незначною різницею у віці. Особистісне формування та наукове становлення представників цих генерацій проходило за різних життєвих та соціальних обставин. Приміром, старші історики були вихідцями із середовища інтелігенції, у той час як їх наступники походили переважно із робітничих сімей. Зазначені представники закінчили аспірантуру та здобули наукові ступені ще до приходу в ІУ, при цьому історики старшої генерації науково сформувалися у дорадянські часи. Останнє стало визначальним у виборі подальших напрямів наукових досліджень для обох поколінь.

Література

1. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / В. Яремчук. – Острог, 2009. – 526 с.
2. Войцехівська М. Портрет історика очима його колег / М. Войцехівська, М. Дмитрієнко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – К., 2002. – Ч. 8–9. – Част. 1. – С. 5–36.
3. Удод О. Кость Гусликий – історик України / О. Удод. – К., 1998. – 176 с.
4. Портнов А. Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії XX століття / А. Портнов. – К., 2011. – 245 с.
5. Юсов С. Історик Володимир Голобуцький (1903–1993): життя, наукова і педагогічна діяльність / С. Юсов. – К., 2011. – 336 с.
6. Заболотна І. М. Археографічна діяльність та джерелознавчі студії І.П.Крип'якевича : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.06 / Заболотна І. М. – К., 2005. – 18 с.
7. Шевченко А. Ю. М.Н.Петровський та його внесок в українську історичну науку 20–50-х рр. XX ст. : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.06 / Шевченко А. Ю. – Дніпропетровськ, 2003. – 18 с.
8. Бодак О. Архів Михайла Брайчевського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського : каталог / О. Бодак. – К., 2007. – 410 с.
9. Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 6, спр. 134, 88 арк.
10. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ), ф. 221, оп. 1, спр. 91, 7 арк.
11. ІА НБУВ, ф. 221, оп. 1, спр. 91, 7 арк.
12. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.

13. Щусь О. Вчений і організатор науки (до 100-річчя від дня народження М.Рубача / О. Щусь // Михайло Рубач: архівіст, історик, педагог: Спогади. Дослідження. Джерела / В. П. Ляхоцький (голов. ред.). – К., 2000. – С. 73–90.
14. Українські архівісти (XIX–XX ст.) : біобібліографічний довідник / упоряд.: І. Б. Матяш (кер.), С. Л. Зворський, Л. Ф. Приходько та ін. – К., 2007. – 752 с.
15. ІА НБУВ, ф. 248, оп. 2, спр. 8, 10 арк.
16. Вчені Інституту історії України : біобібліографічний довідник. – К., 1998. – Вип. 1. – 426 с. – (Серія "Українські історики").
17. ІА НБУВ, ф. 248, оп. 2, спр. 8, 10 арк.
18. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.
19. Вчені Інституту історії України : біобібліографічний довідник. – К., 1998. – Вип. 1. – 426 с. – (Серія : "Українські історики").
20. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.
21. Крип'якевич І. Спогади / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С. 77–140.
22. Стецюк К. І. Український радянський історик М.Н. Петровський: до 90-річчя з дня народження / К. І. Стецюк // УІЖ. – 1984. – № 11. – С. 145–150.
23. ІА НБУВ, ф. 221, оп. 1, спр. 91, 7 арк.
24. Сарбей В. Г. Видатний радянський історик (Життєвий і творчий шлях М.Н.Петровського) / В. Г. Сарбей, Г. К. Швидько // Феодалізм: економіка, класова боротьба, культура : зб. наук. праць. – К., 1986. – С. 3–15.
25. Ісаєвич Я. Д. Іван Крип'якевич – історик і організатор наукового життя / Я. Д. Ісаєвич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С. 7–15.
26. Удод О. А. К.Г.Гуслистый – історик України / О. А. Удод. – К., 1998. – 176 с.
27. Українські архівісти (XIX–XX ст.) : біобібліографічний довідник / упоряд.: І. Б. Матяш (кер.), С. Л. Зворський, Л. Ф. Приходько та ін. – К., 2007. – 752 с.
28. Вчені Інституту історії України : біобібліографічний довідник. – К., 1998. – Вип. 1. – 426 с. – (Серія "Українські історики").
29. Удод О. А. К.Г.Гуслистый – історик України / О. А. Удод. – К., 1998. – 176 с.
30. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.
31. Бібліографія друкованих праць Івана Крип'якевича // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – Вип. 8. – С. 19–72.
32. Науковий архів Інституту історії України, оп. 1, спр. 172, 23 арк.
33. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.
34. Кондратенко О. Історія формування та документальний склад спадщини члена-кореспондента АН УРСР С.Юшкова / О. Кондратенко // Український історичний збірник : зб. наук. праць. – К., 2005. – Вип. 8. – С. 429–436.
35. Сарбей В. Г. Видатний радянський історик (Життєвий і творчий шлях М.Н.Петровського) / В. Г. Сарбей, Г. К. Швидько // Феодалізм: економіка, класова боротьба, культура : зб. наук. праць. – К., 1986. – С. 3–15.
36. Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.
37. Верба І. Архівні матеріали як джерело до вивчення життя і діяльності Михайла Рубача / І. Верба // Михайло Рубач: архівіст, історик, педагог: Спогади. Дослідження. Джерела / В. П. Ляхоцький (голов. ред.). – К., 2000. – С. 107–122.
38. ІА НБУВ, ф. 248, оп. 2, спр. 15, 67 арк.
39. Удод О. А. К.Г.Гуслистый – історик України / О. А. Удод. – К., 1998. – 176 с.
- Інститут історії України НАН України. 1936–2006. – К., 2006. – 818 с.